

УДК 811.111'37'42

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2024-21-8>

Марія ІВАНЧЕНКО

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов та перекладознавства, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, вул. Клепарівська, 35, м. Львів, Україна, 79000

ORCID: 0000-0001-7363-4600

Бібліографічний опис статті: Іванченко, М. (2024). Вербалізація концепту *BETRAYAL* у романі І. Велша “Trainspotting”. *Актуальні питання іноземної філології*, 21, 52–57, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2024-21-8>

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ *BETRAYAL* У РОМАНІ ІРВІНА ВЕЛША “TRAINSPOTTING”

Особливий інтерес у сучасних лінгвістів викликає дослідження концептів як ментальних одиниць, які відображають дійсність залежно від індивідуальної картини світу носія мови. За таких умов актуальним є виявлення способів вербалізації та інтерпретації концептів. Отримані результати дають можливість встановити специфіку змісту, структури та засобів об'єктивації концепту, виявити відношення носіїв до того чи іншого феномену позамовної дійсності та особливості сприйняття певної мовної спільноти.

Мета дослідження полягає у виявленні та аналізі особливостей вербалізації концепту *BETRAYAL*. Матеріалом наукового аналізу слугував роман британського письменника І. Велша “Trainspotting”.

Капіталістичний світ, де нібито панує псевдоморальна заклопотаність щастям та добром, фактично полягає у постійному пошуку задоволення та розваг. У такому соціумі уявлення про моральні категорії спотворене. У романі “Trainspotting” І. Велша репрезентована семантична зона «зраджувати людські стосунки», що є складовою структури концепту *BETRAYAL*.

Зокрема йдеться про стосунки між людьми у капіталістичному суспільстві, які порівнюються з грою, а люди на свою чергу з ігровими фігурами (pawn, game, play).

Ще одним аспектом зради стосунків є знецінення, що у романі *Trainspotting* вербалізується як зміна статусу відносин, що виражається у протиставленні «друг-знайомий» (friend, mate, associate, acquaintance). Дружба порівнюється з тропом, метафорою. Очевидно опосередковано натяк робиться на вживання цього поняття у переносному значенні.

Соціальні зв'язки, які налагоджуються в межах професійних середовищ, добровільних товариств, політичних партій, господарських організацій тощо, – характерні для сучасних індустріальних, урбанізованих, капіталістичних суспільств наркотиків сприймаються як марна трата часу (waste of time).

Ключові слова: концепт, вербалізація, людські стосунки.

Mariia IVANCHENKO

PhD in Philology, Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages and Translation Studies, Lviv State University of Life Safety, Kleparivska St, 35, Lviv, Ukraine, 79000

ORCID: 0000-0001-7363-4600

To cite this article: Ivanchenko, M. (2024). Verbalizatsiia kontseptu *BETRAYAL* u romani I. Velsha “Trainspotting” [Verbalization of the concept *BETRAYAL* in I. Welsh novel “Trainspotting”]. *Current Issues of Foreign Philology*, 21, 52–57, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2024-21-8>

VERBALIZATION OF THE CONCEPT *BETRAYAL* IN I. WELSH NOVEL “TRAINSPOTTING”

The study of concepts as mental units that reflect reality depending on the individual picture of the world of the native speaker is of particular interest to modern linguists. Under such conditions, it is relevant to identify ways of verbalizing and interpreting concepts. The obtained results make it possible to establish the specifics of the content, structure and means of the concept actualization, to identify the attitude of speakers to a particular phenomenon of extralinguistic reality and the peculiarities of a certain language community perception. The purpose of the study is to identify and analyze the features of the concept of *BETRAYAL* verbalization. The material for the scientific analysis was novel “Trainspotting” by the British writer I. Welsh.

The capitalist world, where a pseudo-moral preoccupation with happiness and goodness supposedly reigns, actually consists in a constant search for pleasure and entertainment. In such a society, the idea of moral categories is distorted. In the novel "Trainspotting" by I. Welsh, the semantic zone "to betray human relations" is represented, which is a component of the concept BETRAYAL semantic structure.

In particular, it is about the relations between people in capitalist society, which are compared to a game, and a person, in turn, with game pieces (pawn, game, play).

Another aspect of betrayal of relationships is devaluation, which in the novel "Trainspotting" is verbalized as a change in the status of relationships, expressed in the opposition "friend-acquaintance" (friend, mate, associate, acquaintance). Friendship is compared to a trope, a metaphor. Obviously, an indirect hint is made at the use of this concept in a figurative sense.

Social ties that are established within professional environments, voluntary associations, political parties, economic organizations, etc., are characteristic of modern industrial, urbanized, capitalist societies of drugs are perceived as a waste of time.

Key words: concept, verbalization, human relations.

Актуальність проблеми. Особливий інтерес у сучасних лінгвістів викликає дослідження концептів як ментальних одиниць, які відображають дійсність залежно від індивідуальної картини світу носія мови. За таких умов актуальним напрямком у лінгвокультурології є способи вербалізації та інтерпретації концептів. Протягом останніх років термін «концепт» є найчастотнішим з точки зору вживання (Анісімова, 2024). Він постає об'єктом вивчення в різних галузях наук пов'язаних з когнітивною діяльністю людини. Це зумовлено тим, що він охоплює сенс, який породжується у конкретній мовленнєвій ситуації (Селіванова, 2006). Мовознавці погоджуються з тим, що концепти репрезентують особистий суб'єктивний життєвий досвід носія мови та національну мовну картину світу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній лінгвістичній науці дослідники перебувають у постійному пошуку шляхів виявлення способів вербалізації концептів та інтерпретації отриманих результатів. На першому етапі аналізу вчені вдаються до аналізу семантичної структури досліджуваного концепту (Osipchuk, 2023), одним із ключових етапів якого є компонентний аналіз одиниць його лексичного вираження. Результати такого аналізу – смислове наповнення структури концепту вчені представляють у вигляді поля (Evans, 2009), причому розрізняють номінативне поле (Колегаєва, 2018) та лексико-семантичне поле (Бойко, 2021) концепту. Уточнення меж актуалізації позамовної дійсності концептом є виявлення форм його мовленнєвого вираження. Матеріалом такого аналізу є афоризми (Смаглій, 2023), фразеологічні одиниці (Веремчук, 2020), прислів'я (Іванова, 2014; Osipchuk, 2023), кіноповіді (Бойко, 2021), поетичні твори

(Оверчук, 2020) та художня література (Дружб'як, 2024). Отримані результати дають можливість встановити специфіку змісту, структури та засобів об'єктивації концепту, виявити відношення носіїв до того чи іншого феномену позамовної дійсності та особливості сприйняття певної мовної спільноти.

Мета дослідження полягає у виявленні та аналізі особливостей вербалізації концепту BETRAYAL. Матеріалом наукового аналізу слугував роман британського письменника І. Велша "Trainspotting".

Виклад основного матеріалу дослідження. У романі І. Велша "Trainspotting" змальовано життя в Британії у 80-х роках. Автор зображує суспільство, в якому панує культура наркотиків, а єдиним джерелом прибутку молоді (не) робітничого класу є соціальна допомога. Вибір такого способу життя є своєрідним протестом проти «плавного перебігу подій» капіталістичного устрою.

Тенденції трансформації свідомості молоді втілює головний герой твору Рентон (Renton). Споживання наркотиків є способом втечі від реальності, заперечення пануючої ідеології споживчого індивідуалізму та транснаціоналізму. Більше того, Рентон пропагандує смерть як один із способів неприйняття безладного сьогодення. У творі І. Велш фокусує увагу читача на запереченні таких форм соціальних стосунків, як дружба, неприйняття класової різниці та відмова від національної державної ідентичності.

Культура наркотиків створена штучно. Персонажі роману розгублені – з одного боку суспільні цінності, що втратили свою валідність, з іншого – лівий комунітаризм. Перебування у глухому куті змушує їх вдаватись до наркотиків, єдиного «вибору» за відсутності вибору. Саме цю проблему І. Велш піднімає у своєму

романі *Trainspotting*. У зображеному неоімперському капіталістичному світі шаблонними є навіть «особисті» культурні смаки, «імперіалізм, капіталізм та споживання злились надто тісно, щоб робити свідомий вибір» (McRae, 2004). Порожнім залишається гасло про свободу вибору. У ринковому суспільстві умови вибору диктуються споживацьким капіталізмом тим самим створюючи відсутність вибору у «вільній країні».

Екстремальні персонажі, які вигадує І. Велш, «як виключені з системи, так і фактично вбудовуються прямо в систему», яку він вважає «досить похмурою» (Redhead, 2000, p. 145). Так, Рентон (Renton) залишає свою батьківщину і переїжджає до Амстердаму. Намагаючись адаптуватися у новому соціумі він робить «вибір» вийти за межі класових/національних кордонів, натомість соціальній устрій перекласифіковує його відповідно до нових ідентифікацій, орієнтованих на товар. Як пояснюють М. Хардт і А. Негрі, «глобалізація чи детериторіалізація, керована імперською машиною, вводить у гру мобільні та модулюючі схеми диференціації та ідентифікації» (Hardt, Negri, 2000, p. 45).

Говорячи про соціальні відносини спеціалісти розрізняють різні типи останніх. Одним із критеріїв є мотивації, якими керуються індивіди, входячи у стосунки. Дружба, кохання, гра, зустріч з друзями – це стосунки, які люди підтримують не задля отримання користі чи вигоди, а заради задоволення від їх реалізації. Такі стосунки називають автолітичними, тобто такими, що мають ціль (telos) саму у собі (Штомпка, 2020, с. 117). Потреба у таких соціальних взаєминах є реалізацією глибинної потреби людини як стадної істоти.

Диференціюються такі зв'язки зокрема за критерієм часу, який Роберт Мертон називає «структурно вбудованими часовими рамками» (structurally embedded durations) (цит. за Штомпка, 2020, с. 120). Ще однією важливою характеристикою згаданих відносин є їхня «первинність» та «вторинність».

У романі “*Trainspotting*” І. Велша йдеться про такий тип соціальних відносин як дружба, зокрема зображується сучасне бачення останньої. У творі наявне очевидне протиставлення «друг – знайомий».

Соціологи класифікують дружбу як первинні стосунки, тобто такі, для яких характерна

інтимність, автотелічність, постійна взаємодія, емоційність.

Знайомство – вторинний тип соціальної взаємодії, характерною ознакою якої є офіційність, формальність, обмежена взаємодія, емоційна стриманість. У аналізованому романі згаданий тип вербалізується словами *acquaintance, associate, mate*.

Схожість наркокультури з іншими товарними культурами полягає не лише в заохоченні до споживання до рівня залежності, але також у їх розчиненні та перевизначенні інтимності. Йдеться про інтимність у широкому розумінні як невід’ємної складової побудови близьких або первинних стосунків, які ґрунтуються на єдності, спільності та співучасті (Powell, 2017, p. 87). У змальованому І. Велшом суспільстві купівля та продаж набуває першочергового значення і є частиною сучасної товарної культури. «Соціальна взаємодія просякнута власним інтересом. Співдружність та цілісність явно відсутні» (Hagemann, 1996, p. 13).

Маніпулювання дружбою задля вирішення виробничих питань присутнє вже у першому епізоді роману І. Велша. Де Рентон (Renton) і Сик Бой (Sick Boy) відвідують дилера Джонні Суона (Johnny Swan), він же ‘Mother Superior’. Коли він був хорошим товаришем Рентона (*a really good mate*), хорошим хлопцем, однак тепер гаслом Джонні (Johnny) є: “*Nae friends in this game. jist associates*”:

‘Mother Superior’ wis Johnny Swan; also kent as the White Swan, a dealer whae wis based in Tollcross and covered the Sighthill and Wester Hailes schemes. Ah preferred tae score fi Swanney, or his sidekick Raymie, rather than Seeker n the Muirhoose–Leith mob, if ah could. Better gear, usually. johnny Swan hud once been a really good mate ay mines, back in the auld days. We played fitba thegither fir Porty Thistle. Now he wis a dealer. Ah remember urn saying tae us once: Nae friends in this game. jist associates (Welsh, 1996, p. 4).

«Зрада стосунків» у згаданому контексті полягає у зміні статусу стосунків, перенесенні їх із категорії первинних у вторинні, що вербалізується як «друг-знайомий» (*friend – associate*).

«Зрадити людські стосунки – маніпулювати» вербалізується як гра (*game, play*), люди порівнюються із ігровими шаховими фігурами – *pawn*, які є слабкими у грі, з обмеженою рухливістю.

– Na'e offence mate . . . It's aw tame capitulation oan ma part. After all, this man is a god tae me. Ah'd walk oan ma hand, and knees through broken gless fir a thousand miles tae use the cunt's shite as toothpaste and we baith know it. Ah am but **a pawn in a game** called 'The Marketing Of Michael Forrester As A Hard Man'. To all those who know him, it's **a game** based on ridiculously flawed concepts.

Furthermore, it obviously aw **being played** fir Johnny Saughton's benefit, but what the fuck, it's Mike's gig, and ah asked tae be dealt a shite hand when ah dialled his number. (Welsh, 1996, p. 10)

Яскравим прикладом процесу зміни статусу стосунків в результаті еволюції морально-етичних поглядів під впливом глобалізаційних процесів у суспільстві є персонаж аналізованого твору – Сик Бой (Sick Boy). Він з легкістю знецінює друзів дитинства переводячи їх у категорію «знайомі» (*acquaintances*). Рентон (Renton) називає це «геніальною метафорою нашого часу» (*a brilliant metaphor for our times*), яка маскує експлуаторське ділове партнерство дружбою.

Ah'm tempted tae quote johnny n say that we **wir aw acquaintances now**. It sounds good in ma heid: '**We are all acquaintances now**.' It seems tae go beyond our personal junk circumstances; **a brilliant metaphor for our times**. Ah resist the temptation (Welsh, 1996, p. 6).

Зрада автотелічних стосунків виражається у знеціненні останніх. Сик Бой (Sick Boy) називає друзів марною тратою часу:

There's a slim chicky! ah sarcastically observe. Fuck off ya sexist cunt, the Rent Boy sais.

Ah'm tempted tae ignore the bastard. **Mates are a waste of fucking time**. They are always ready to drag you down tae their level of social, sexual and intellectual mediocrity. I'd better dismiss the radge though, in case he thinks he's got one up on us (Welsh, 1996, p. 14).

Одним із способів зради довірливих стосунків є влаштування так званих «міжособистісних міни-пасток» (*interpersonal booby-traps*), які Сик Бой (Sick Boy) влаштовує своїм друзям:

Ah feel insulted by that last remark, but ah'm determined tae treat the issue lightly, in case it's a wind-up, doubtlessly orchestrated by Sick Boy. The mischief-making cunt staggers through life leaving these **interpersonal booby-traps fir his**

mates. What fuckin pleasure the radge derives fae these activities is beyond me (Welsh, 1996, 7).

Один із персонажів роману Алан Вентерс (Alan Venters) аналізуючи свій досвід дружніх стосунків у зв'язку з цим згадує про такі деструктивні процеси, як зловживання, експлуатація, маніпулювання.

The song says that 'everybody loves somebody sometime', but Venters seemed to defy that generalisation. The man just did not like people, and they more than reciprocated. With other me'n Venters saw himself in an adversarial role. Past **acquaintances** were described with bitterness: 'a rip-off merchant', or derision: 'a fuckin sap'. The description employed depended on who had **abused, exploited or manipulated** whom, on the particular occasion in question (Welsh, 1996, p. 102).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Капіталістичний світ, де нібито панує псевдоморальна заклопотаність щастям та добром, фактично полягає у постійному пошуку задоволення та розваг. У такому соціумі уявлення про моральні категорії спотворене. У романі "Trainspotting" І. Велша репрезентована семантична зона «зраджувати людські стосунки», що є складовою структури концепту BETRAYAL.

Зокрема йдеться про маніпуляції, тобто такі дії, які передбачають нехтування людською гідністю, порушення особистих кордонів, що веібалізується як *abuse, manipulate, exploit, change*.

Стосунки між людьми у капіталістичному суспільстві порівнюються з грою, а людина своєю чергою з ігровими фігурами (*pawn, game, play*).

Ще одним аспектом зради стосунків є знецінення, що у романі *Trainspotting* вербалізується як зміна статусу відносин, що виражається у протиставленні «друг-знайомий» (*friend, mate, associate, acquaintance*). Дружба порівнюється з тропом, метафорою. Очевидно опосередковано натяк робиться на вживанні цього поняття у переносному значенні.

Соціальні зв'язки, які налагоджуються в межах професійних середовищ, добровільних товариств, політичних партій, господарських організацій тощо, – характерні для сучасних індустріальних, урбанізованих, капіталістичних суспільств наркотиків сприймаються як марна трата часу (*waste of time*).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анісімова А.І., Маєвська К.В. Мультилінгвальне дослідження концепту «WORK». *English and American Studies*. 2024. Issue 21. С. 61–66.
2. Бойко Н.І. Специфіка лексико-семантичного поля концепту «війна» в кіноповісті О. Довженка «Україна в огні». *Література та культура Полісся. Том 102. Серія «Філологічні науки»*. 2021. № 17. С. 116–130.
3. Веремчук Е.О. Фразеологічні засоби вербалізації концепту DIGNITY в англійській мові. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2020. № 45. том 2. С. 53–56.
4. Дружб'як С. В., Дрібко В. М. Вербалізація концепту смерть у новелах В. Стефаніка: корпусобазований підхід. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2024. № 209. С. 118–125.
5. Іванова Н.Д. Вербалізація концепту 'Серце' в українських народних прислів'ях. *Вісник Дрогобицького національного університету. Серія Б. Гуманітарні науки*. 2014. Вип. 1-2. С. 120–124.
6. Колегаєва І.М. Конструювання номінативного поля концепту: етапи та одиниці. *Записки з романо-германської філології. Одеський національний університет імені І.І. Мечникова: ф-т романо-германської філології*. Одеса: КП ОМД, 2018. Вип. 1 (40). С. 121–127.
7. Оверчук О.Б. Семантична динаміка концепту БЛИЙЙ у поетичній моделі світу Б.-І. Антонича. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31 (70). № 2. Ч. 1. С. 32–37.
8. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля, 2006. 716 с.
9. Смаглій В. М. Вербалізація концепту LANGUAGE в англійських афоризмах. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2023. Т. 2. вип. 32. С. 68–72.
10. Штомпка П. Соціологія. Аналіз суспільства. Львів: Колір ПРО, 2020. 800 с.
11. Evans V. How words mean: Lexical concepts, Cognitive Models and Meaning Construction. OUP Oxford, 2009. 400 p.
12. Hagemann S. Studies in Scottish Fiction: 1945 to the Present. New York: Peter Lang, 1996. 281 p.
13. Hardt M., Negri A. Empire. Cambridge: Harvard UP, 2000. 478 p.
14. McRae L. Writing and Resistance: Trainspotting. *Essays and Studies in Literary Criticism*. 2004. № 13.2. P. 117–33.
15. Osipchuk H.V. Verbalization Of The Concept Woman In The Poem "Grazhyna" By Adam Mitskievich. *Research bulletin. Series: Philological sciences*. 2023. P. 100–105.
16. Powell J. The Secret of Staying in Love. Thomas More Pr, 2017. 176 p.
17. Redhead S. "Post-Punk Junk." Interview with Irvine Welsh. *Repetitive Beat Generation*. Edinburgh: Rebel Inc., 2000. P. 137–50.
18. Welsh I. Trainspotting. W. W. Norton & Company, 1996. 348 p.

REFERENCES:

1. Anisimova A.I., Maievskaya K.V. Multilingual study of the concept of "WORK". *English and American Studies*. 2024. Issue 21. S. 61–66. [in Ukrainian].
2. Boiko N.I. Specificity of the lexical-semantic field of the concept "war" in the film story by O. Dovzhenko "Ukraine in Fire". *Literatura ta kultura Polissia. Vol. 102. Seriya "Filologichni nauky"*. 2021. № 17. S. 116–130. [in Ukrainian].
3. Veremchuk E.O. Phraseological means of verbalization of the concept of DIGNITY in English. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia*. 2020. № 45. tom 2. S. 53–56. [in Ukrainian].
4. Druzhbiak S. V., Dribko V. M. Verbalization of the concept of death in the short stories of V. Stefanyk: a corpus-based approach. *Naukovi zapysky. Seriya: Filologichni nauky*. 2024. № (209). S. 118–125. [in Ukrainian].
5. Evans V. How words mean: Lexical concepts, Cognitive Models and Meaning Construction. OUP Oxford, 2009. 400 p.
6. Hagemann S. Studies in Scottish Fiction: 1945 to the Present. New York: Peter Lang, 1996. 281 p.
7. Hardt M., Negri A. Empire. Cambridge: Harvard UP, 2000. 478 p.
8. Ivanova N.D. Verbalization of the concept 'Heart' in Ukrainian folk proverbs. *Visnyk Drohobyt'skoho natsionalnoho universytetu. Seriya B. Humanitarni nauky*. 2014. Vyp. 1-2. S. 120-124. [in Ukrainian].
9. Kolehayeva I.M. Construction of the nominative field of the concept: stages and units. *Zapysky z romano-hermans'koyi filolohiyi. Odes'kyi natsional'nyy universytet imeni I.I.Mechnykova: f-t romano-hermans'koyi filolohiyi*, Odessa: KP OMD, 2018. Vyp. 1 (40). S. 121–127. [in Ukrainian].
10. McRae L. Writing and Resistance: Trainspotting. *Essays and Studies in Literary Criticism*. 2004. № 13.2. P. 117–33.

11. Overchuk O.B. Semantychna dynamika kontseptu BILYI u poetychnii modeli svitu B.-I. Antonycha [Semantic dynamics of the concept WHITE in the poetic world model of B.-I. Antonych.]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii*. 2020. Tom 31 (70). № 2. Ch. 1. S. 32–37. [in Ukrainian].
12. Osipchuk H.V. Verbalization Of The Concept Woman In The Poem “Grazhyna” By Adam Mitskievich. *Research bulletin. Series: Philological sciences*. 2023. S. 100–105.
13. Powell J. *The Secret of Staying in Love*. Thomas More Pr, 2017. 176 p.
14. Redhead S. “Post-Punk Junk.” Interview with Irvine Welsh. *Repetitive Beat Generation*. Edinburgh: Rebel Inc., 2000. P. 137–50.
15. Selivanova O. *Suchasna linhvistyka : terminolohichna entsyklopediia*. [Modern linguistics: terminological encyclopedia]. Poltava : Dovkillia, 2006. 716 s. [in Ukrainian].
16. Shtompka P. *Sotsiolohiia. Analiz suspilstva* [Sociology. Analysis of society.]. Lviv: Kolir PRO, 2020. 800 s. [in Ukrainian].
17. Smahlii V. M. Verbalizatsiia kontseptu LANGUAGE v anhlo movnykh aforyzmakh [Verbalization of the concept LANGUAGE in English-language aphorisms]. *Zakarpatski filolohichni studii. Uzhhorod : Vydavnychi dim “Helvetyka”*. 2023. T. 2. vyp. 32. S. 68–72. [in Ukrainian].
18. Welsh I. *Trainspotting*. W. W. Norton & Company, 1996. 348 p.